

се почели презивати Томићи по кнезу Томи, који је живио у другој половини XVI вијека“.¹

Горње писмо је важно и стога што се из њега види да су Никшићи, за које је речено да су били „ширих погледа од својих племенских интереса“,² учествовали у многим војним операцијама против Турака и прискакали у помоћ разним пограничним крајевима угроженим од Турака нарочито у Морејском рату (1684—1699), те су, како је познато, са војводом Вукашином учествовали и у борбама за ослобођење Херцегновог г. 1687.

П. Ш.

О ВУКУ МИЋУНОВИЋУ И ПЛЕМЕНСКОМ УМИРУ*

Вук Мићуновић, чувени црногорски јунак с краја XVI и почетка XVII вијека, један од главних јунака Горског вијенца, мало се помиње у которским писаним споменицима. Прикупљајући податке о црногорским племенима, о њему смо нашли свега неколико података. Истина, своје забиљешке о помену личности из Горског вијенца водили смо узгредно, без посебног истраживања. Можда ће се о њему, у току даљег рада, пронаћи још који податак; свакако мање него што имамо о сердару Вукоти и војводи Драшку; мање него о Томашу Мартиновићу, о којему је неколико података из которских извора објављено у овом часопису (за 1953). — И остали архивски извори — колико се досад зна — веома су оскудни у подацима о Мићуновићу. Јован Томић објавио је само неколико из млетачких извора.¹ Коментарисао их је Р. Драгићевић.² Которски извор не слаже се с млетачким у погледу године Вукове смрти.

У два документа Управно-политичких списа Државног архива у Котору, писаним на италијанском језику, Мићуновић се помиње као члан суда добрих људи; с њим заједно још два јунака Горског вијенца, кнез Раде, брат владике Данила, и војвода Драшко Поповић. Оба документа доприносе освјетљавању Мићуновића времена — времена честих удара на торине, опљеваних уз гусле, честих крвних освета и племенских умира. У трећем документу јавља се о погибији Вука Мићуновића и сердара Ђикана, сина сердара Вукоте из Горског вијенца.

¹ С. Томић и др М. Дробњаковић, Списак фермана и повеља породице Дробњак из Рисна, Београд 1938, стр. 23.

² П. Шобајић, Никшић, Београд 1938, стр. 53.

* Иако су се догађаји о којима се говори у овом прилогу десили почетком XVIII вијека, објављујемо га у овој свесци часописа, јер се односи на личност чија дјелатност углавном пада у XVII в.

¹ *Питање Царева Лаза*, САН, 1933, стр. 21—3, 27.

² *Чланци о Његошу*, Цетиње 1949, стр. 151.

1. — Негдје у љето 1708, Бјелице су заплајениле овце Ђеклићима. Ту је било на испаши и оваца неких домаћина из Љуте, приморског села између Котора и Пераста. То је био узрок да једног дана, 14 јануара 1709, дође до крвавог обрачуна на Црногорском пазару у Котору. Которске млетачке власти водиле су исљеђење пуни мјесец дана. Поред учесника саслушани су многи свједоци, међу којима: Шћепан Радојевић из Ђеклића, Јанко Косијер и Вуле Радошев из Залаза, који је правио воштане свијеће у Котору. Саслушан је капетан страже Иван Костић и војници који су били на стражи, од којих и Ђузепе Марон из Милана. Дали су љекарска увјерења и налазе два которска хирурга, који су указали помоћ рањенима. Петнаести дан по догађају саслушан је и кнез Станиша Попов из Његуша, који је рекао да су Љућани ухватили, из засједе, два човјека из Бјелица и одвели их у Љуту, дан раније прије поменутог напада. По исказима учесника и свједока, догађај се одиграо овако.

Вуксан Милић из Бјелица, син војводе Милије из Горског вијенца, дошао је у Котор са неколико својих племеника да купи вина (оружје се одлагало код страже на мосту). Напало их је неколико људи из Љуте, међу којима Иван Маркишин и Трифун Вуловић, звани „Арбанас“ Имали су намјеру: да се бар нечим намире и освете за заплајењу стоку. Рањен у главу у тучи, Иван Маркишин је отсјекао ножем руку Јовану Рахуновићу из Бјелица. Трифун Вуловић ранио је Вуксана Милића у главу, врат и прсте лијеве руке. Сав крвав, Вуксан је зграбио отсјечену руку свога друга, који је умро истог дана. Пријавио је случај канцеларији ванредног провидура. Рањеном Вуксану указао је љекарску помоћ хирург Матија Корadini, Бокељ, а Ивану Маркишину Ђузепе Бонаћело, Италијан, берберин-хирург (видар рана). Сјутрадан, извршен је увиђај над лешом Јована Рахуновића у цркви св. Луке. Цетињски калуђер Теофил Рахуновић изјавио је: да неће тужити убицу свога погинулог брата. „Аз калуђер Теофил праштћем“ — тако га је потписао калуђер Данил.

Послије мјесец дана (15 II 1709), Вуксан Милић повукао је тужбу против Љућана, пошто су се странке договориле да спор изнесу пред суд добрих људи. Дало би се закључити: да су се Љућани уплашили крваве освете племена Бјелица, а Црногорци за свој редовни саобраћај и слободно тржиште у Котору, нарочито за добре односе са Млетачком Републиком, на коју су се тада ослањали у свом жилавом отпору према турској царевини. Отуда су завађене странке пристале на суд добрих људи и сложиле се у избору личности. Њихов избор свједочи колико је ствар озбиљно схваћена и колика је опасност пријетила да се пожар освете не распири. За овакав умир обично су бирали 24 арбитра. Овог пута било их је 33, и то најугледнији претставници не-

колика племена старе Црне Горе и неколико претставника Доброте и Љуте.

Суд добрих људи сачињавали су: поп Иван, Раде Шћепчев (брат владичин) и Иван Јованов, из Његуша; кнез Станоје Милошев, Нико Стијепов (Мартиновић) и Станоје Попов, са Цетиња; Милош Рамаданов и Илија Ђаков из Ђеклића; поп Милић, Ђивак (? *Chivak*) Бошковић, Томаш Вукчевић, Вукале Вујешевић, Вуко Никовић; Петар Радовић, Стојан Петровић и Вук Радоњић, из Бјелица; војвода Драшко Поповић. Мојаш Букановић, Живан (?) Вукотић, Вукадин Вукотић, Манојло Балићевић, Раосав Живковић, Драгоје Поповић, Живко Дамјановић, Петар Бошковић и Вук Мићуновић (*Vuch Michunovich*), из Озринића; Раде Кебел, капетан брода Марко Петров, капетан брода Ђорђе Рафаели, Вуко Матов, Вуко Перов, Мато Шубан и Ђуро Вуков, из Доброте.

Пресуда је донесена годину дана после је догађаја, 20 марта 1710. Арбитри, бирани „према обичају отаџбине“ (*iuxta morem Patrie*), пресудили су: да Иван Маркишин и Трифун Вуловић плате крвину Бјелицама. За убијеног Јована Рахуновића имали су дати: уобичајену цијену за 15 људских глава, од којих пет припадају арбитрима „према обичају зеље“ (*li uso del paese*); једна глава се одбија за ране Ивана Маркишина, а двије за заплијењену стоку; цијена једне главе припада Јакову Бући; према томе Бјелицама припада шест преосталих глава (*restano francheste sei*). Поред тога, имају дати Бјелицама 4 крвна побратимства и 20 кумстава (*quatro fradelanze di sangue... et vinti comparesmi*). За ране Вуксана Милина имали су да плате: 6 глава, од којих двије арбитрима; једна се одбија за заплијењену стоку и пола једне главе коју су Бјелице дале арбитрима; дакле Бјелицама двије и по главе; поред тога, 2 побратимства и 10 кумстава. — Истога дана, ванредни провидур је наредио да се поступак исљеђења обустави, пошто је дошло до умира. Унесена је и изјава Вуксана Милина од 30 новембра 1711: да је од Трифуна Вуловића примио све на што је овај био осуђен од арбитражног суда.³

2. — У другом документу Вук Мићуновић се помиње као војвода, и то испред сердара Ђикана Вукотина, познатог првака племена Озринића.

Пет људи из Његуша, Ђуро Радошев, Раде Оливерчић, Јово Радошев, Вуко Стијепчев (из Жањева Дола) и Милош Ђуров (из Ераковића) заплијенили су вола Вука Крстова и Марка Бујеновића из Кртола. Завађене странке су пристале на суд добрих људи. Изабрани су: кнез Марко Вучетин (Богдановић) из Његуша и капетан Нико Поповић из Кртола, војвода Вук Мићуновић и „војвода“ Ђикан Вукотин, оба из Озринића

³ Државни архив у Котору (ДАК), УП, XXVI, лист 829—68.

(voivoda Vucho Michiunovich et voivoda Cichan Vucotin ambi da Osdrinich); капетан Петар Лучин Петровић и Рафаел Рафаели из Котора; Нико Вучетин, Савић Попов и Милош Перов, из Његуша; Нико Стјепанић, Стијепо Вуков и Вуко Ивошевић, из Кртола.

Пресуда је донесена у Котору 30 марта 1715 године. Кривци су скупо платили одведеног вола. Поменутој двојници Примораца имали су дати: девет и по златних цекина, један лакат чохе и једну мараму (за вола) и три цекина које су дали онима што су просочили ко им је вола одвео; поред тога, имали су дати и три цекина суду добрих људи.

Ову пресуду — како се наводи — писао је (на италијанском) Франо Кинк из Котора, умољен од стране кнеза Марка, Ника Вучетина и Милоша Перова, из Његуша, од капетана Ника Попова из Кртола и војводе Вука Мићуновића из Озринића (et voivoda Vucho Migunovich da Osdrinich). Пресуда је поднесена властима на озваничење 16 јуна 1715.⁴

3. — Генерални провидур Далмације и „Арбаније“, Анђело Емо, одговара из Сплита которском сопраинтенданту Јерониму Бући, 14 августа 1715, да је са болом примио вијест о смрти Вука Мићуновића и сердара Ђикана (per la morte di Vuch Michium e del sardar Gicam), двојице тако важних људи за дјеловање на граници у интересу општем. Њиховим заслужним породицама удовољава што од њега траже посредовањем Буће, јер не може одбити ништа што се у границама могућности да учинити за њих, на што обавезује успомена на такве покојнике. Било би пожељно — каже генерални провидур — да сердара Ђикана наслиједи човјек као што је био он, али сумња у то. Ослања се на Бућу, на његово искуство и промишљеност, да буде изабран човјек који ће бити на опште задовољство, у интересу службе и народа. Обавјештава га, даље, да је добио извјештај о Бањанима и да очекује исход потхвата против Грахова. Препоручује му да мотри на Грбљане.⁵

Његош није означио звање достојанства Вука Мићуновића; није Вука уврстио ни у сердаре ни у војводе. У наведеном дјелу, Јован Томић помиње један списак из 1718 године који је нашао у Млетачком архиву. Ту је уведен Милош „син сердара Мићуна“ (il figlio di serdar Michun). На основу тога Томић изводи закључак: „да је Вук сердар црногорски“ Наведени цитат, међутим, не убјеђује довољно да је ту ријеч о Вуку Мићуновићу, односно о његовом сину Милошу. Све околности говоре да Мићуновић није био сердар. Сердарство је, углавном, било насљедно. Озринићки

⁴ ДАК, УП, XXXIV, лист 22; копија, лист 535.

⁵ ДАК, УП, XXXIV, лист 786.

сердар у доба Вуково био је Вукота Вукашинов, а послје Ђикан Вукотин. Млетачки извор, мислимо, назива Мићуновића „сердаром“ произвољно, у смислу четовође, у оном смислу у којем су Млечићи често тако називали и оне хајдучке харамбаше које нијесу биле сердари.

Вук Мићуновић је био војвода, ако не и номинално, био је то стварно; ако не наименован одозго, он је тако именован од народа. Он није био само лични јунак и четовођа, него и војсковођа. По традицији и народној пјесми, заповиједао је одредом црногорске војске на Царевом Лазу (1712). У својој Историји Црне Горе, именујући црногорске главаре, владика Василије Петровић назива га војводом („воевода Волк Мичунович“). То потврђује и которски извор, за који сматрамо да је вјеродостојан. У наведеном документу Мићуновић се два пута уводи као војвода, и то међу племенским првацима Црне Горе. Ту га тако ословљавају Црногорци, суд добрих људи, народни суд, скуп првака, претставници два угледна црногорска племена и двије приморске општине, претставници народа, а не млетачка власт. Важно је истаћи: да се ту Мићуновић титулише војводом у присуству самога Мићуновића, у присуству озринићког сердара, силнога Ђикана Вукотина, и угледнога његушког кнеза Марка Вучетина Богдановића.

Претежније је друго питање: година смрти Вука Мићуновића. Према которском извору, Мићуновић је погинуо у љето 1715; према извору млетачком, он је био жив у јесен 1717. „По списку награђених и дарованих црногорских главара под Баром 31 октобра 1717 године — каже Јован Томић — Вук Мићуновић је награђен златном колајном за заставу отету од Турака и предану Млечићима, а и млађи му син Јово добио је колајну“ Да ли се ради о јунацима који су се истакли те године или раније, да ли је погрешка у датуму или препису, не знамо. Свакако, цитирани дио оригиналног текста (*A Miciun e Vucodin Vuzcovich...*) не убјеђује нимало да је ту ријеч о Вуку Мићуновићу.

Томић наводи и депешу далматинског главног провидура Анђела Ема, од 9 септембра 1715, у којој јавља Сенату само о смрти сердара Ђикана, а не и о смрти Вука Мићуновића, као у свом одговору Јерониму Бући од 14 августа 1715, упућеном из Сплита у Котор, који је оvdје наведен. То је можда зато што је за млетачки Сенат био важан само Ђикан; он је од Млетака примао 15 дуката мјесечне плате; он је био један од главних и најутицајнијих претставника политике наслона на Млетачку Републику, политике одлучног стајања уз Млетке у сукобу са Турском; он је био један од првих савјетника владике Данила. На њега су Турци били нарочито кивни; његову главу тражи паша Ђуприлић. Међутим, Вук Мићуновић није био ни политичар, ни државник, ни управљач племена; он је јунак, подвижник, четово-

ђа више него војсковођа; он је некомпромисни борац за слободу, како га је окарактерисао Народни пјесник, а затим Његош.

Према которском документу, Мићуновић је погинуо у исто вријеме, истога љета, кад и сердар Ђикан. У то нема сумње. Погранични Котор Зана Грбичића, којег помиње Његош у Горском вијенцу, Котор живог црногорског тржишта, и главног црногорског уточишта тих година, пред пустошењем похода Ђуприлића, био је добро обавијештен. Примао је вијести из прве руке. Сами Бућа био је добро обавијештен. Не би Бућа брзоплето неповјерену и непотврђену вијест послао генералном провидуру. Ипак, ни то није довољно. Вјеродостојност которског документа лежи у чињеници: што је вијест о смрти Вука Мићуновића и сердара Ђикана добио Бућа од самих породица њихових, које преко њега траже од генералног провидура неку помоћ, неку подршку, неку наклоност.

Народна традиција (чију вјеродостојност умногоне потврђују которски архивски извори), изражена у народним пјесмама, слаже се са овим которским документом, у својој основи. Вук Караџић објавио је пјесму Погибија Вука Мићуновића (књ. IV), коју је спјевао (или препјевао) Саво Мартиновић, познати народни пјесник и познавалац народног предања. У њој се каже: да је Мићуновић погинуо при освајању Требиња, да се истакао испред свих својом храброшћу — први се загнао на „врата од Требиња“. Црни гласи о његовој погибији одлетјели су право за Котор — полетјела су два гаврана од Требиња, прелетјела Корјениће, Грахово и Рисан, и пала на кулу Зана Грбичића, око којег су се за борбу окупиле „двје бановине“, Црногорци и Приморци. То је било за вријеме турско-млетачког рата, објављеног крајем новембра 1714, послије провале Ђуприлића на Цетиње и његовог осветничког пустошења по Црној Гори, кад је владика Данило успио да се склони у Котор, и пође у Русију да тражи помоћ од Петра Великог. Тада се много народа из Црне Горе склонило у Боку. „Што л' у горе побјећи не могло, / то побјеже у Боку Которску“ — каже се у народној пјесми. Вјероватно, тамо су се склонили и породице сердара Ђикана и Вука Мићуновића, јер су Озринићи били потпуно опустошени. — У пјесми Удар Турака на село Трњине (Огледало српско) такође се каже: да су Вук Мићуновић и поп Милић погинули у вријеме најезде Ђуприлића, дакле прије 1717, кад су Турци напали Трњине. У пјесми се изрично каже: да су Црногорци, последи страшного пораза Турака, посјекли похватане аге и бегове, да освете главе попа Милића Букановића, Томановића и Мићуновића, „који бјеху скоро погинули / од велике војске Ђуприлића“, а чије су жене остале удовице „оном лани“, — управо 1715 године.